„Bekecsalja” kistérség – adottságok és lehetõségek

A „Bekecsalja” projekt három ifjú és leendõ közgazdász kezdeményezése. A csoport szervezeti hátterét a Romániai Magyar Közgazdász Társaság és annak Ifjúsági Frakciója (RIF) képezi, a magyarországi Új Kézfogás Közalapítvány támogatásával.

Úgy érezzük, nemcsak szakmai rendezvények (elõadások) által fejlõdhet a magyar közgazdász társadalom Erdélyben, hanem az idõk folyamán gyûjtött elméleti ismeretekre alapozva, gyakorlati tapasztalatszerzéssel is. Ezért szeretnénk elérni, hogy a vidékfejlesztés, illetve a vidékfejlesztési tanulmányok írása a RIF sokrétû tevékenységének alapvetõ tételévé váljon.

A munkacsoportról: A csoport tagjai végzett és végzõs egyetemi hallgatók; Mados Attila-Ferencz okl. közgazdász, Ruzsa Bálint és Sükösd Attila közgazdászhallgatók.

A **cél**, amit kutatásainkkal szeretnénk elérni, a tapasztalatszerzésen és a felmerülõ ötleteink gyakorlati hasznosításán keresztül, azon keretfeltételek feltárása, amelyek a piaci indíttatású vállalkozói kezdeményezésekre serkentõen hatnak.

A kistérség kiválasztásakor, figyelembe véve az adott környéken való jártasságunkat, a térség fejlettségi szintjét (infrastrukturális és gazdasági szempontból alulmarad a már fejlett régiókkal szemben) és a fejlesztési szándékkal eddig már folyósított támogatások mértékét: „Bekecsaljára” szavaztunk. A mikrorégió kiválasztásakor és ezt követõen, konzultáltunk ismert személyiségekkel, mint például: dr. Kerekes Jenõ, Somai József, dr. Vincze Mária, Boros János, Péter Pál, akik megerõsítettek abban, hogy választásunk megfelel mindannak, ami a térséget és céljainkat illeti.

A kiválasztott kistérség: **Bekecsalja**, amelyben a következõ települések egy jól elkülöníthetõ egységet alkotnak: **Nyárádmagyarós, Nyárádselye, Kendõ, Márkod, Mája, Székelybere, Berekeresztúr, Torboszló, Nyárádszentimre, Seprõd.**

A Maros megyei Bekecsalja kistérséget „Nyárádmagyarós” tíz falvas község és a hozzátartozó termõterületek, ill. erdõk alkotják összesen 9919 hektáron, amelyet hat, vele közigazgatási szempontból egyenrangú község és egy városi térség vesz körül. Ezek a községek az óramutató járásával ellentétes felsorolásban a következõk: **Nyárádremete** (északról), **Székelyhodos** (észak-nyugatról), **Csíkfalva** (nyugatról), **Nyárádszereda** (dél-nyugatról), **Havad** (délrõl), **Makfalva** (délkeletrõl), és **Szováta város** (keletrõl).

A tanulmányunk elkészítéséhez szükséges elõtanulmányozást, adatgyûjtést lebonyolítottuk a Maros megyei Mezõgazdasági Igazgatóságnál, illetve a Megyei Tanácsnál július 25. – augusztus 10. között. Az érdemi munkát 2000 szeptember közepétõl kezdtük el. Csoportunk tagjai többnyire hétvégeken vállalták a régióba történõ kiszállást; így eddig tíz alkalommal jártunk a községben, alkalmanként átlagosan 2,5 – 3 napot töltöttünk ott. E kiszállások során az adatgyûjtésnek jelentõs részét sikerült elvégeznünk. A következõ lépés az adatok kiértékelése, összefoglalása és a tanulmány megfogalmazása volt, amire 2001 január második felében, illetve február 2–3. hetében került sor.

A térségben való tartózkodásunk során tanácskoztunk a helyi önkormányzat tisztviselõivel (polgármester, titkár, gazdasági referens, agrármérnök), és a községhez tartozó falvak polgáraival. Mivel tanulmányunk elsõsorban szakmai irányultságú, ezért a kérdõívezés alanyainak meghatározásában bizonyos fokú szelekciót alkalmaztunk. Így felkerestük és beszélgettünk a falvak református lelkészeivel (fontos itt megjegyezni, hogy Nyárádmagyarós község lakosságának 95%-a református felekezetû), tanácsosaival, tanítókkal, iskolaigazgatókkal, a község ügyeletes orvosnõjével, ambiciózus vállalkozó szellemû ács- és asztalosmesterekkel, földmûvelõkkel stb.

Cselekvési terv: A „Bekecsalja” projekt teljes kivitelezését hat fõ lépésbõl álló cselekvési terv alapján képzeltük el. *I. A tervezési folyamat*ban meghatároztuk a követendõ célokat, a szükséges teendõket, valamint azokat az információforrásokat, amelyekre alapozni fogunk. *II. Elõkészítõ információgyûjtés:* A Maros megyei mezõgazdasági igazgatóság erre a térségre vonatkozó dokumentációjának a tanulmányozása. *III. Régiógyûlés:* A régiógyûlés során összehívtuk a helységek vezetõit, bemutattuk kezdeményezésünket. Megpróbáltuk feltárni, hogy *melyek a térség szükségletei*. Tudnunk kellett, hogy miben látják a helybeliek a jövõt, hiszen a térség szociális és gazdasági helyzetét kívánjuk javítani, ezért a helyi véleményekre kell alapoznunk és nem ráerõltetni a térségre saját nézeteinket. *IV. Elemzés:* Az értekezlet után elkezdtük az *aktív elemzési folyamat*ot. Elõzetes tervünk szerint mindenik helységre 3 napot szántunk. A tényleges elemzés során a tervezett adatgyûjtési idõtartam nem változott, de ennek falvankénti megoszlása kis módosításokat szenvedett. *V. Pályázatok:* Márciustól pályázatok írását tervezzük, megpróbálunk finanszírozási forrásokra szert tenni a különbözõ fejlesztési tervek végrehajtására. Az elsõ konkrét pályázattal a község 1–8. osztályos iskoláit kívánjuk legkevesebb egy-egy korszerû számítógéppel ellátni. *VI. A SAPARD-programra való felkészülés:* A tanulmány rendeltetése a régióhoz kapcso-

lódó további fejlesztési programokban való felhasználása. Nagy jelentõséget tulajdonítunk a Romániában is beinduló SAPARD programnak, ezért gondoljuk, hogy az elkészülõ tanulmány alapját képezheti majd a SAPARD erre a térségre vonatkozó programjának.

Külsõ megközelítés: A közigazgatás alatt álló terület nagyságát tekintve Nyárádmagyarós a második legnagyobb község Felsõ-Nyárádmente térségében.

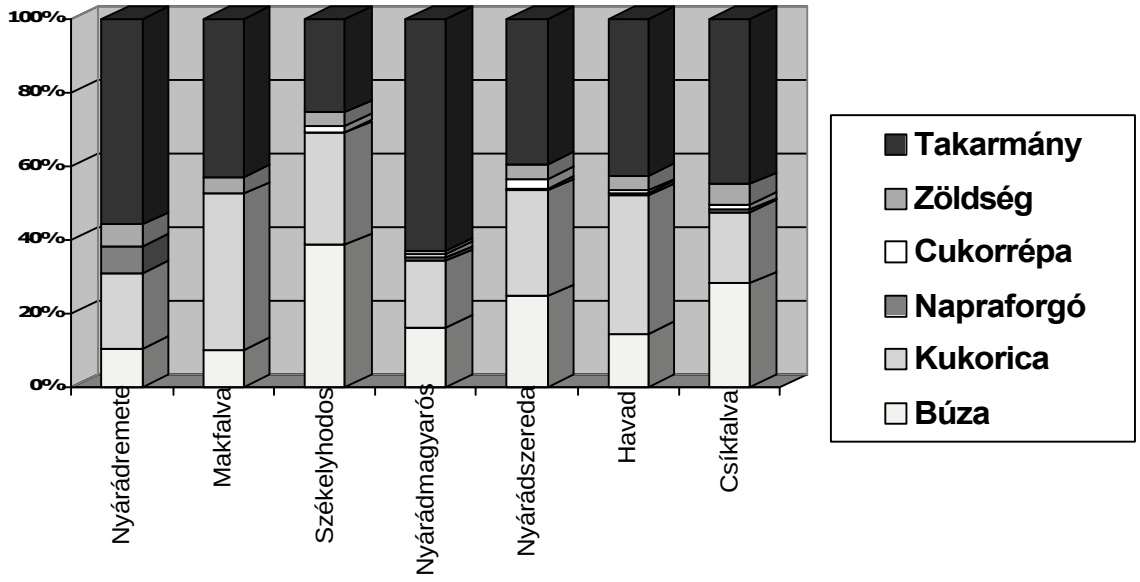
Lakói mind szabad székelyek, akik között legõsibb, alapító családok: a nemes és vitézlõ Kacsók, Györgyiek, Györgyök, Iszlaiak, továbbá Tõkések és Ádámok stb., ezek leszármazottai ma is a község lakosságának zömét teszik ki.

Magyarósnak is, mint a környék összes falvainak lakosai, valószínûleg már a XVI. század közepén protestánsok voltak. Írott emlékek e korból nem maradtak. Jelenleg is protestáns felekezetû a község.

Sajnos Nyárádmagyarósra – és számos erdélyi falura – a lakosság túlzott elöregedése jellemzõ: 32,56%-a 60. életévét betöltötte. A születés/elhalálozás aránya 40,5%, az egyik legalacsonyabb a térségben, csak Székelyhodos elõzi meg õt 36%-kal; ebbõl a szempontból Nyárádszeredában a „legjobb" a helyzet: 100 elhalálozásra 86 születés jut.

Az egy fõre jutó termõföld Magyaróson lényegesen nagyobb terjedelmû, mint a környezetét alkotó községekben, ami egy erõs mezõgazdasági potenciált eredményezhet. Ugyanez a helyzet az egy fõre jutó erdõterületre vonatkozóan is. Nyárádmagyarós tengerszint fölött fekszik több mint 500 méterrel. Ez a szint már túl magasnak tekinthetõ gabonatermesztés szempontjából. Ez alacsony foglalkoztatottságot és jövedelmezõséget jelent. A talaj súlyosan leromlott állapota, agyagos-palás összetétele a másik magyarázat arra, hogy a gabonatermesztés termelékenysége miért mutat csökkenõ tendenciát. A takarmánytermesztés terén elsõ helyen áll Nyárádmagyarós (1608 ha), a második helyezett 765 ha legelõvel rendelkezik, ami kevesebb mint felét teszi ki a magyarósinak.

Fõbb mezõgazdasági termékek

Az erdõségek átlag 800 méterig vegyes összetételûek. 3126 ha erdõterülettel Nyárádmagyarós község számít a „legerdõsebb" területnek Felsõ-Nyárádmentén.

Infrastruktúra: Területünk a Bekecs délnyugati lábára támaszkodó kis eróziós medence. Jól elkülöníthetõ geomorfológiai egység. Erõteljes talajmozgás, lejtõmozgás jellemzi ezt a területet (Nyárádmagyarós – Selye – Kendõ). A vidéknek olyan földtani szerkezete van, amely csuszamlásokra, suvadásokra predesztinált.

Ennek a folyamatnak súlyos következményei vannak az *úttalapzat* stabilitása és ennek következtében az utak minõségi állapota szempontjából. Továbbá lehetetlenné teszi a *gáz- és vezetékes vízhálózat* kiépítését, lakóházak tucatjait rongálja meg (1999 telén; 90 ház).

Folyamatban van a telefonhálózat kiépítése is (2001 februártól elkezdõdtek az üvegszálas kábelek lefektetési munkálatai!). Jelen pillanatban vannak falvak, ahol csak egy ikertelefon mûködik (pl. Mája, Nyárádselye, Bere és Berekeresztúr). Ebbõl a szempontból a községközpont infrastruktúrája viszonylag kiépített (ellátottság 25%).

A közlekedés szempontjából elszigetelõdött kistérségben nagyon fontos a személyautó. Azonban a személygépkocsival rendelkezõ családok aránya nem tekinthetõ magasnak (a községi átlag: 8,3%). A község területén a teljes úthálózat aszfaltozott hányada 4%; kövezett része 40%; 45%-ot földút tesz ki, a megyei rangú utak pedig a maradék 11%-át képezik. 2001 januárjától megszüntették az egyetlen menetrend szerin-

ti buszjáratot is (!); az információs csatornák viszont annál fejlettebbek: TV, rádió, és viszonylag nagyszámú a parabola antenna (falvanként 20 db). Kábeltelevíziós rendszert ebben a térségben nem építettek.

„Folyamatban" van a gázhálózat kiépítésének terve, egyelõre csupán felmérõ tanulmány szintjén, részletes tervrajzokkal és költségvetéssel ellátva. Jelentõs igény mutatkozik a földgáz háztartásokba való bevezetésére is, viszont a kb. 1300 családból mindössze 400 család képes fedezni anyagilag ennek végrehajtását.

Gazdaság: Nyárádmagyarós községben a lakosság többsége földmûvelõ, mezõgazdasági tevékenységbõl él. Sajnos nem jellemzõ bizonyos mezõgazdasági ágazati szakosodás; minden családi gazdaságban ugyanúgy jelen van a háziszárnyas, a sertés, a szarvasmarha. Ez a tény a mezõgazdasági munka hatékonyságára és jövedelmezõségére csökkentõleg hat! Az alacsony mezõgazdasági jövedelmek és más munkalehetõségek hiánya nem ösztönzi a fiatalokat a vidéken maradásra, így az idõs emberek körében elég magas aktivitási arány észlelhetõ.

A kistérségben az elmúlt két évben a fejõstehénállomány 700-ról 500-ra csökkent. Gabonatermesztés szempontjából ez a vidék hátrányos helyzetû, arra nem alkalmas. A földmûvelõ gépi munkák nehézkesek, akadályokba ütköznek. Szükségessé válik a mezõgazdasági ágazat szerkezetváltása, az állattenyésztésre való áttérés. Jelentõs az alma- és szilvatermesztés. Nagy hagyománya van a pálinkafõzésnek.

A kis- és középvállalkozások száma viszonylag alacsony, fõleg a fafeldolgozás területén mûködnek.

Demográfia: Sajnálatos módon az elmúlt 60 év alatt felére csökkent a község lakossága. Nyárádmagyarós tipikusan aprófalvas község, nem jellemzõ az épületek szétszórtsága, inkább ezeknek az utak mentén való tömörülése figyelhetõ meg. A háztartások száma több településen is 100 alatt van. A népsûrûség az országos átlag alatti (28 fõ/km^2).

Az egyik legszomorúbb eredményt ennek a területnek a mutatói tükrözik: minden településen a 60 évesnél idõsebbek létszáma a többszörösét teszi ki a fiatalokénak. Márkodban a legkedvezõtlenebb ez a demográfiai mutató (öregedési index): 9,41-szer (durván 10-szer) többen vannak az idõs kategóriából az ifjúsághoz képest. Ez a mutató Torboszlóban 7,23; Nyárádmagyaróson 5,9; Májában 4,7.

Öregedési index: a 60 év fölöttiek és a 15 évesnél fiatalabbak aránya:

	Település	**60+ / -15**
1	Nyárádmagyarós	5,9
2	Márkod	9,4
3	Kendõ	4,2
4	Mája	4,8
5	Berekeresztúr	3,3
6	Székelybere	3,3
7	Nyárádszentimre	4,6
8	Seprõd	3,3
9	Torboszló	7,2
10	Nyárádselye	2,6

Oktatás: A községben kilenc elemi iskola van, ezek közül három (magyarósi, selyei, márkodi) 1 – 8. osztályos. 1999-ben megszüntették a torboszlói iskolát tanítónõ utánpótlás-hiány miatt. A fokozatos elöregedési tendencia szemmel jól látható megnyilvánulása egy osztályterem óra közben. Az óvodások száma falvanként igen eltérõ: 3 – 15 fõ között ingadozik; hasonló a helyzet az 1 – 4. osztályokban is.

Az egy tanárra jutó tanulók száma 8. A különbözõ évfolyamú osztályokat 4 – 5 fõ alkotja, tanárhiány miatt összevont tanítás folyik (esetenként négy különbözõ korosztállyal egy tanteremben). Következésképpen az oktatás hatékonyságáról nem beszélhetünk, ami a tanulók továbbtanulási esélyeit is csökkenti (5 – 7 fõiskolás; 2 – 3 egyetemi hallgató). Az iskolák épületei viszonylag jó állapotban vannak, felszereltségük gyenge és mindenik részérõl fokozott igény mutatkozik számítógépek iránt is.

	Falvanként(fõ)	Létszám
Óvodások	3 – 15	75
1 – 4. osztályosok	3 – 18	107
5 – 8. osztályosok	18 – 20	60

Szociális helyzet: A magasabb végzettségû kategóriák hiánya jelentõs mértékben fokozza az állástalanságot; jelentheti a munkaerõpiacra való visszatérés nagyon szûk lehetõségeit. Az idõsödõ lakosság esetében egyre ritkábban beszélhetünk a munkáltatói igényeknek megfelelõ átképzésrõl, továbbképzésrõl.

A község munkanélküliségi rátája az országos átlaghoz közelít (10,1 – 10,4), döntõ hatással van a nyárádszeredai „Nirajul” vállalat szerkezeti átalakítása és az ezzel járó munkaerõ-leépítések.

Az egészségügyi ellátás hiányos, a legközelebbi kórház 10 km-re, van Nyárádszeredában található egy mentõautóval; az összekötõ útszakasz rossz állapota miatt egy sürgõsségi hívás esetén is minimum 35 – 40 perc alatt tudnak helyszínre érkezni a mentõk! A községben 3 orvos van. A falvak nehézkes megközelítése miatt elõfordul, hogy egy településen 3 hónapig sem jár az orvos. Az egy orvoshoz tartozó lakosság száma kb. 900 fõ. Az orvosok nem községi lakosok: nehezen elérhetõ az egyetlen mûködõ magyarósi orvosi rendelõ és gyógyszertár a környezõ falvak lakosai számára.

A nyugdíjasok részaránya a falvak teljes lakosságában 83%-ot teszi ki, ez a tény önmagában a családok jövedelmét súlyosan érinti. E társadalmi kategória kb. 85%-át a kollektív (szövetkezeti) nyugdíjasok képezik, ami újabb magyarázatot ad a családok 75%-ának 600. 000 lej alatti havi 1 fõre jutó jövedelmére.

Kultúra: A községben nagy hagyománya van a székely néptáncnak. Három „Hagyományõrzõ” tánccsoport is mûködik; Nyárádmagyaróson, Nyárádselyében és Márkodban. Minden településnek van saját kultúrotthona. A polgármesteri hivatal jelen pillanatban szervezi ezek közül némelyik felújítását. E program keretén belül, sorra kerül mindenik közérdekû ingatlan tetõterének beépítése is. A kultúrotthonok tetõterében az adott falu muzeális értékeinek tárlatát, a népmûvészet hagyományos jegyeit kívánják megörökíteni, és egy vendégfogadásra alkalmas turistaszobát szándékoznak berendezni.

SWOT-analízis: Az általunk készített SWOT-elemzés szerint:

- a térség *erõssége* a jó termesztési adottságok és hagyományok, állattenyésztéshez alkalmas természeti környezet, szorgalmas munkaerõ, víz, földgáz, tiszta környezet, tiszta levegõ, kedvezõ idegenforgalmi, környezeti, táji, mûemléki adottságok;

- *gyengesége* a hagyományos gazdasági struktúra és a birtokok elaprózottsága, a térség gyenge érdekérvényesítõ képessége, népességcsökkenés, elöregedés, gazdasági elmaradottság, alacsony vállalkozási készség, közúthálózat gyenge minõsége, vasúthálózat hiánya, mûszaki- és távközlési infrastruktúra korszerûtlensége, alacsony színvonalú idegenforgalmi struktúra, külföldi befektetések hiánya;

- *lehetõség* mutatkozik a térséget érintõ kormányzati preferenciák megerõsítésére, a térségi együttmûködések támogatására, a térség meghatározó gazdasági ágazatainak kihasználására, a meglevõ adottságok hatékony kihasználását segítõ térségi imázs javulására, természeti és kulturális értékekre épülõ lehetõségek kihasználására, a természeti környezet, az erõforrások gazdagságának jobb kihasználására, EU-források hatékony bevonása tekintetében;

- *veszélyek* észlelhetõk a munkaerõ-képzettség, motiváltság kedvezõtlen alakulása terén, szociális problémák, az emberi, kulturális, erkölcsi értékek háttérbe szorulása, a gazdasági vérkeringésbõl való kimaradás, alacsony infrastrukturális ellátottság, vállalkozások tõkehiánya, földrajzi elszigeteltség miatt.

Lehetséges fejlesztési tervek – irányvonalak: A térség elmaradottsága elsõsorban infrastrukturális, gazdasági és turisztikai fejlesztéseket, illetve e témakörökre irányuló projektek jelenlétét igényli. Így a jövõben sem számíthatunk vállalkozások nagyobb beruházásaira.

Úgy gondoljuk, nem zárható ki a térség infrastrukturális és kereskedelmi elszigeteltségét illetõen a döntéshozók egyes térségek közötti egyenlõtlen támogatási politikája sem.

A kistérségi szinten kialakulóban levõ szervezeti háttér kiépítése szükséges, amely a különbözõ pályázatokon való eredményes részvételhez elengedhetetlen. A társulás, amelynek bejegyzési folyamata – ennek a felmérésnek is köszönhetõen – jelenleg zajlik, a „Nyárádmente – Helyi Önkormányzatok Egyesülete” nevet fogja viselni, és a nyárádmentét képezõ tíz község önkormányzatai alkotják (Nyárádremete, Székelyhodos, Csíkfalva, Nyárádmagyarós, Jedd, Nyárádgálfalva, Backamadaras, Ákosfalva, Karácsonyfalva, Dózsa György).

Mivel a térség „iparhiányos” területnek számít, minden fejlesztési irányt a kis- és középvállalkozásokra építve, a mezõgazdasághoz és a turizmushoz kapcsolva